

NORGES HØYESTERETT

Den 15. desember 2009 avsa Høyesterett dom i

HR-2009-02344-A, (sak nr. 2009/1411), straffesak, anke over dom,

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Svein Holden)

mot

X AS

(advokat Harald Stabell)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Webster**: Saken gjelder spørsmålet om idømmelse av foretaksstraff for overtredelse av dyrevernloven.
- (2) X AS – X AS – er et slakteri i X ASgruppen, og driver med slakting og kjøttskjæring. Torsdag 2. november 2006 mottok X AS 74 lam og 11 sauer til slakteriet. Etter den oppsatte planen skulle dyrene slaktes påfølgende dag. Ved slakting skal det være en kontrollør fra Mattilsynet til stede. På grunn av en misforståelse oppfattet X AS det slik at tilsynet ikke hadde anledning til å møte på fredagen, og slaktingen ble utsatt til mandagen.
- (3) Dyrene ble deretter satt til oppstalling. Etter siste fôring fredag var det 35–40 kilo høy igjen. Ved en uforutsett hendelse ble alt høyet gitt til dyrene lørdag ettermiddag. Søndag fikk dyrene utelukkende kornavrens.
- (4) Mandag morgen ble det funnet et dødt lam i fjøset. Senere samme dag ble ytterligere to lam syke, og en veterinær fra Mattilsynet ble tilkalt. Et av lammene fremsto som så svekket at veterinæren beordret dyret avlivet. Det er uklart om ytterligere et lam døde av

seg selv eller om det ble avlivet. Mattilsynet bestemte at slaktingen skulle utsettes og besetningen holdes isolert. Dyrene ble på nytt gitt kornavrens som fôr. Neste morgen var ytterligere to dyr døde. De gjenværende dyrene viste i større eller mindre grad nedstemthet, mange krummet seg og hadde tegn på buksmerter. Flere dyr lå apatiske og svært mange hadde hissig konjunktivitt (øyebetennelse), ustø gange og kraftig diaré. Dyrene ville ikke ta til seg drikke.

- (5) På bakgrunn av opplysninger om at dyrene hadde vært fôret med kornavrens, fattet veterinæren mistanke om karbohydratforgiftning. Dyrene ble gitt høy, og besetningen kom seg raskt – bortsett fra fem dyr som ikke ville ta til seg fôr. Disse dyrene ble avlivet. Til sammen døde ti dyr.
- (6) Obduksjonen av noen av de døde lammene viste at de døde av ”indigestion (sur)”, en sykdom som oppstår hos drøvtyggere dersom de får for mye stivelse, for lavt fiberinnhold og for korte fibre i fôret. Det tar ca. 12–24 timer fra feilfôringen til dyrene viser kraftig nedsatt allmenntilstand, som kan ende i blodforgiftning og død. Kornavrens har ikke tilstrekkelig lange fibre til å være egnet som fôr for sau og lam, med mindre det blir blandet med langfibret fôr.
- (7) Det ble utferdiget forelegg mot X AS for overtredelse av dyrevernloven med forskrift. Boten var satt til 450 000 kroner. X AS vedtok ikke forelegget, og det ble reist sak for Oslo tingrett, som 14. november 2009 avsa dom med slik domsslutning:

- ”1. X AS, dømmes for overtredelse av dyrevernloven § 31 annet straffalternativ, jf § 2, jf § 5a nr 1, jf forskrift om dyrevern i slakterier av 28 august 1995 nr 775 § 8 første ledd, jf § 12 sjette ledd, jf straffeloven § 48a, til å betale en bot til statskassen på kr 10 000 – kronertitusen –.
- 2. Saksomkostninger til det offentlige idømmes ikke.
- 3. Erstatningskrav fra X AS i medhold av straffeprosessloven §§ 438 jf 441 tas ikke til følge.
- 4. Erstatningskrav fra X AS i medhold av straffeprosessloven kapittel 31 avvises.”

- (8) Dommen ble avsagt under dissens.
- (9) Både påtalemyndigheten og X AS anket. Ankene gjaldt dels lovanvendelsen – spørsmålet om overtredelsen var grov – og dels straffutmålingen. Avgjørelsen av spørsmålet om de aktuelle straffebestemmelser var overtrådt – at det forelå et brudd på dyrevernloven, og at overtredelsen var uaktsom – ble dermed rettskraftig avgjort ved tingrettens dom.
- (10) Borgarting lagmannsrett avsa 27. mai 2009 dom med slik domsslutning:

- ”1. Anken fra påtalemyndigheten forkastes.
- 2. X AS frifinnes.
- 3. Saksomkostninger idømmes ikke.”

- (11) Lagmannsretten fant at overtredelsen av dyrevernloven ikke var grov, at vilkårene for å ilegge foretaksstraff var oppfylt, men at det ikke forelå særlige preventive hensyn eller andre tilstrekkelig tungtveiende grunner til at foretaksstraff burde legges.
- (12) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over lovanvendelsen og straffeutmålingen. Anken over lovanvendelsen gjelder spørsmålet om overtredelsen er grov.
- (13) *Jeg er kommet til at anken fører frem.*
- (14) Dyrevernloven § 5 a nr. 1 lyder:
- ”Den som eig eller har i si varetekt husdyr, selskapsdyr eller dyr som er haldne i fangenskap på annan måte, (...) eller som har tilsyn med slike dyr for eigar eller innehavar, skal syta for at:**
- 1. dyret får nok og godt nok fôr og vatn, alt etter trongen hjå det einskilde dyret (...)**”
- (15) Bestemmelsen må sees i sammenheng med den generelle plikten etter § 2 om at det ”skal farast vel med dyr og takast omsyn til instinkt og naturleg trong hjå dyret så det ikkje kjem i fåre for å lida i utrengsmål”.
- (16) Ved brudd på dyrevernloven kan det ilegges straff etter dyrevernloven § 31. Bestemmelsen lyder:
- ”Bryt nokon med vilje eller i aktløyse føresegn gjeven i eller med heimel i denne lova, vert han straffa med bot eller fengsel i opptil 1 år. Er brotet grovt, kan straffa vera bot eller fengsel i opptil 3 år.”**
- (17) Som nevnt er det rettskraftig avgjort at det foreligger uaktsomt brudd på dyrevernloven. Spørsmålet for Høyesterett er om *bruddet er grovt*, jf. § 31 annet punktum. Dette kan igjen ha innflytelse på vurderingen av om det bør ilegges foretaksstraff etter straffeloven § 48 b og hvor streng straffen i så fall bør være.
- (18) I forarbeidene til straffebestemmelsen i dyrevernloven § 31, Ot.prp. nr. 68 (1999–2000) side 15, er det gitt en viss veiledning for vurderingen av om et brudd skal anses som grovt eller ikke:
- ”Ved avgjørelsen om et lovbrudd skal regnes som grovt, skal det bla. legges vekt på de konsekvenser lovbruddet har fått, så som omfanget av påført skade og smerte, om lovbruddet har pågått over tid eller har gjentatt seg eller har medført død for dyret. Ved avgjørelsen skal det videre legges vekt på om lovbruddet er gjort med vilje på særlig smertelig måte, eller om lidelsen var tilsiktet.”**
- (19) Som det fremgår står konsekvensene av lovbruddet sentralt i vurderingen, men det er også åpnet for å ta hensyn til subjektive elementer.
- (20) I dette tilfellet har feilføringen fått alvorlige konsekvenser. Ti dyr døde av seg selv eller ble avlivet som følge av hendelsen, og de øvrige dyrene ble utsatt for betydelige lidelser. Konsekvensene alene tilsier at bruddet på dyrevernloven er grovt.
- (21) Forsvareren har fremhevet at det må legges avgjørende vekt på at det ikke foreligger sterkt klanderverdige forhold hos bedriften. Det er ikke vanlig at dyr må oppstalles over helgen, og situasjonen var ekstraordinær. Som nevnt kan subjektive elementer spille inn

ved vurderingen av grovheten, men når konsekvensene er så alvorlige som de er i dette tilfellet, blir det etter min mening mindre rom for å ta hensyn til de formildende subjektive forholdene.

- (22) Videre har forsvaren pekt på at heller ikke veterinæren som var Mattilsynets inspektør, og som undersøkte dyrene mandag, stilte spørsmål ved fôret, og at det da er forståelig at bedriften heller ikke gjorde det. Til dette skal bemerkes at det er bedriften som har ansvar for å sørge for tilstrekkelig og egnet fôr etter dyrevernloven § 5 a. At Mattilsynets inspektør ikke identifiserte symptomene som fôrrelatert, har ikke betydning for vurdering av om X AS's brudd på dyrevernloven er grovt.
- (23) Jeg konkluderer etter dette med at det dreier seg om en grov overtredelse av dyrevernloven, jf. § 31 annet straffalternativ.
- (24) Det neste spørsmålet er om det bør reageres med foretaksstraff.
- (25) Etter straffeloven § 48 a kan foretaksstraff ilegges:

”Når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak (...). Dette gjelder selv om ingen enkeltperson kan straffes for overtredelsen.”

- (26) Lagmannsretten har funnet at grunnvilkårene for foretaksstraff er oppfylt. Om foretaksstraff bør ilegges – og hvilken straff som skal utmåles – skal vurderes etter straffeloven § 48 b, som lyder:

”Ved avgjørelsen av om straff skal ilegges et foretak etter § 48 a, og ved utmålingen av straffen overfor foretaket skal det særlig tas hensyn til

- a) straffens preventive virkning,
- b) overtredelsens grovhet,
- c) om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget overtredelsen,
- d) om overtredelsen er begått for å fremme foretakets interesser,
- e) om foretaket har hatt eller kunne ha oppnådd noen fordel ved overtredelsen,
- f) foretakets økonomiske evne,
- g) om andre reaksjoner som følge av overtredelsen blir ilagt foretaket eller noen som har handlet på vegne av det, blant annet om noen enkeltperson blir ilagt straff.”

- (27) Det er særlig bokstavene a til c som er aktuelle i dette tilfellet.
- (28) For så vidt gjelder bokstav a om straffens preventive virkning, er det særlig den allmennpreventive virkning som tilsier at det reageres med straff i dette tilfellet. Som aktor har fremhevet, medfører små økonomiske marginer og krav til stadig økt effektivisering i kjøttbransjen en fare for at hensynet til dyrevelferden kan bli lidende. Brudd på dyrevernloven er dessuten vanskelig å oppdage, noe som også tilsier at det reageres når man har avklart at det foreligger brudd.
- (29) Til bokstav b, om overtredelsens grovhet, viser jeg til Ot.prp. nr. 27 (1990–1991) side 21:

”Med formuleringen ’grovheten av overtredelsen’ siktes det særlig til størrelsen av skaden eller skademuligheten. Hvorvidt det også skal legges vekt på hvor klanderverdig overtredelsen er, beror på omstendighetene. Hvis for eksempel foretaket har gjort alt som med rimelighet kan kreves for å hindre lovbrudd, bør det normalt ikke få

betydning om en ansatt har opptrådt meget skjødesløst, slik at overtredelse likevel finner sted.”

- (30) Også ved vurderingen av grovhet etter straffeloven § 48 b, står altså *konsekvensen* av lovbruddet sentralt. Jeg viser til min tidligere drøftelse av om forholdet er grovt i relasjon til dyrevernloven § 31, og legger til grunn at vurderingen i dette tilfellet er tilsvarende under straffeloven § 48 b bokstav b. X AS har heller ikke gjort ”alt som med rimelighet kan kreves” for å hindre lovbruddet. Denne vurderingen hører imidlertid bedre hjemme under overveielser etter bokstav c.

- (31) Etter bokstav c skal det legges vekt på om forholdet kunne vært unngått ved instruks og opplæring mv. fra foretaket. Det heter i tingrettens dom:

”Rettens flertall legger, særlig på grunnlag av de ansattes vitneforklaringer, til grunn at ingen av dem, uansett stillingsnivå i foretaket, hadde kunnskap om hvor kritisk regelmessig føring med høy (grovfôr) var for dyrenes helse, ved lengre tids oppstalling. Rutinen i den alminnelige drift var imidlertid at lam og sau ble føret med bare høy etter 18 timer transport/oppstalling. X AS hadde skriftlig instruks for fjøsoperatør (godkjent 22 03 06), hvor det blant annet uttales at ’Overnattende dyr skal føres’, men uten angivelse av fôrtype. Videre forelå instruks for mottakskontroll fjøs (revidert 13 02 06) hvor det oppgis føring av ’høy/pellets’, og som er generell for alle slaktedyr. Rettens flertall legger etter bevisførselen til grunn at det ikke forelå noen instruks eller retningslinjer, skriftlig eller muntlig, som sikret at sau og lam har regelmessig adkomst til forsvarlige mengder høy.

Rettens flertall finner, slik saken er belyst, ikke grunnlag for å bebreide fjøsmedarbeiderne A og B personlig for feilføringen. Den uaktsomme svikten anses å foreligge hos mer ledende personer i bedriften, idet skaden burde vært unngått ved bedre retningslinjer, opplæring og kontroll, eller konkret instruks til B.”

- (32) Lagmannsretten slutter seg til tingrettens beskrivelse av faktum og legger til grunn at bedre instruks ville ha bidratt til å forebygge feilføring.
- (33) Jeg vil også peke på at det ikke er andre det er nærliggende å pålegge ansvar for lovbruddet. I en sak som denne, hvor bruddet beror på systemsvikt, er det foretaket som er det naturlige ansvarssubjektet.
- (34) Alle disse elementene taler for at det bør ilegges foretaksstraff i denne saken. Jeg kan ikke se at det foreligger spesielle forhold av betydning som tilsier at det ikke skal brukes foretaksstraff. Min konklusjon er derfor at X AS blir å ilegges foretaksstraff.
- (35) Når det gjelder *straffens størrelse*, fremgår det i forarbeidene til straffeloven § 48 b, NOU 1989: 11 Straffansvar for foretak, side 26 at:

”Kommisjonen mener at det er viktig at bøtenivået settes høyt ved foretaksstraff. Den preventive virkningen av straffen vil bli betydelig svekket hvis bøtestrafen ikke griper merkbart inn i foretakets økonomi.”

- (36) Departementet har tilsvarende betraktninger i Ot.prp. nr. 27 (1990–1991) side 34.
- (37) Det foreligger ikke høyesterettspraksis for utmåling av foretaksstraff ved overtredelse av dyrevernloven. X AS har en årlig omsetning på ca. en halv milliard kroner. Selskapet har de siste årene gått med et mindre underskudd, men dette ser ut til å ha sammenheng med at selskapet er inne i en oppbyggingsfase og har gjort betydelige investeringer de siste

årene. Det er ikke redegjort nærmere for selskapets økonomi. Jeg finner derfor bare grunn til å bruke omsetningen som en indikator på at vi her står overfor en stor og profesjonell aktør. På den annen side var overtredelsen etter det opplyste situasjonsbestemt og skyldgraden alminnelig uaktsomhet.

(38) Jeg har kommet til at straffen passende kan settes til 300 000 kroner.

(39) Jeg stemmer for denne

D O M:

X AS dømmes for overtredelse av dyrevernavloven § 31 annet straffalternativ, jf. § 2, jf. § 5 a nr. 1, jf. forskrift om dyrevernav i slakterier av 28. august 1995 nr. 775 § 8 første ledd, jf. § 12 sjette ledd, alt sammenholdt med straffeloven § 63 første ledd, jf. straffeloven § 48 a, til å betale en bot på 300 000 – trehundretusen – kroner.

(40) Dommer **Indreberg**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(41) Dommar **Utgård**: Det same.

(42) Dommer **Øie**: Likeså.

(43) Dommer **Gjølstad**: Likeså.

(44) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

X AS dømmes for overtredelse av dyrevernavloven § 31 annet straffalternativ, jf. § 2, jf. § 5 a nr. 1, jf. forskrift om dyrevernav i slakterier av 28. august 1995 nr. 775 § 8 første ledd, jf. § 12 sjette ledd, alt sammenholdt med straffeloven § 63 første ledd, jf. straffeloven § 48 a, til å betale en bot på 300 000 – trehundretusen – kroner.

Riktig utskrift bekreftes: